

Vyprávění Jaroslava Žitného z Buškovic (v současnosti z Podbořan) – červenec 2020

Narodil jsem se v roce 1931. Společně s rodiči jsme žili ve vesnici Kupičov. Byla to vesnice, kde žila převážná část Čechů. Ti sem přišli v 19. století z Čech z okolí Mladé Boleslavi za lepším životem. V té době patřila tato část Ukrajiny Polsku. Chodil jsem do školy, kde jsme se učili polsky, ale také se zde vyučoval rodný jazyk - čeština.

V září 1939 vypukla válka. Německo napadlo Polsko a všechno se rázem změnilo. Byla vyhlášena mobilizace a otec – Josef Žitný (1904 – 1978), protože byl řidič, byl povolán do polské armády hned mezi prvními. Měl za úkol v prvních dnech odvézt některé rodiny vysoce postavených lidí do vzdálenějších a bezpečnějších míst Ukrajiny nebo do Rumunska. Během krátké doby byla tato oblast zabrána německou armádou. Jenže vzhledem k tomu, že Sovětský svaz podepsal s Německem dohodu o neútočení, předalo Německo celé toto území do správy Sovětského svazu.

Vojáci, kteří bojovali v polské armádě proti Německu, se najednou stali sovětskými zajatci. Ti okamžitě polské vojáky, včetně mého otce, zajali a odvezli do Krivoj Rogu, kde museli pracovat v železárnách. Zajetí vojáci se však bouřili, že proti Sovětskému svazu nebojovali a nemůžou být tedy jejich zajatci. Aby Rusové nepokoje uklidnili, slíbili jim, že budou odvezeni zpátky a propuštěni domů. Místo toho je však odvezli na Sibiř.

My jsme tím ztratili jakýkoliv kontakt s otcem. Měli přísně zakázáno se s někým kontaktovat. Po čase se k nám dostala informace od polských vystěhovalců, kteří byli násilně odvezeni na Sibiř (civilisté, kteří byli zámožní), že je tam otec s dalšími vojáky také v zajetí a že musejí za velmi těžkých podmínek pracovat na stavbě železnice. Jedli jen 2x denně. Otec se tam setkal se starou paní z okolí Kupičeva, které byla vyvezena na Sibiř. Ona nám napsala, že je otec na Sibiři. Čas od času jsme se pokusili poslat na Sibiř balíček rodině, od které jsme se dověděli o otci. Ti otci tajně nechávali věci z balíčku na předem smluveném místě. Posílali jsme slaninu, suchary. Tak jsme se mu alespoň takhle snažili pomoci. Jenže časem zprávy o otci přestaly přicházet. Angličané vyjednali, aby byli zajatci ze Sibiře propuštěni.

V té době už v Kupičově zůstali většinou jen ženy, děti a staří lidé, protože muži byli odvezeni pryč. Žili jsme s matkou velice skromně jako většina lidí ve vesnici. Snažil jsem se matce pomáhat, ale bylo mi tehdy teprve 9 let. Bylo to velice těžké období. Znovu jsme začali chodit do školy, ale museli jsme opakovat stejný ročník, protože se začalo vyučovat jen v ukrajinštině, což pro nás bylo nové. Rusové začali budovat v okolí kolchozy, zabavovat některým obyvatelům hospodářství a nepohodlné lidi odváželi na Sibiř.

Postupem času se situace změnila. Německo nečekaně napadlo Sovětský svaz, který na válku nebyl připraven. Německá armáda rychle postupovala územím Ruska. Teprve když se dostala do blízkosti Moskvy, postup armády se zpomalil. Fronta se zastavila nedaleko naší vesnice v Kovelu, kde byl pro německou armádu důležitý zásobovací železniční uzel. V té

době došlo k bombardování Kupičova. Ohlásili nám, že se máme schovat do krytu, protože hrozí nálet. Bylo to první bombardování, byly Velikonoce. První den Velikonoc přeletěla 4 německá letadla, partyzáni po nich vystřelili, byli opilí. Další nálet byl 4 letadla, obletěla Kupičov obloukem a začala bombardovat. Jenže kryt byl jeden a všichni se tam nevešli. Zůstal jsem v zákopu na kraji krytu. Některým se ani nepodařilo dostat se tam včas. Dvě bomby spadly v blízkosti krytu, zasykala nás hlína. Bohužel můj kamarád ze sousedství Láďa Kalivoda (1930 – 1943) se schovat nestačil. Střepina mu usekla nohu, vykrácel a zemřel. Jeho otec Miloš Kalivoda byl zraněn, nálet přežil. Když nálet skončil a uviděli jsme tu zkázu, bylo to hrozné. Nálet zabil i několik vojáků, koňů, rozbil mnoho domů. Nezůstalo nám téměř nic.

Potom nás většinu lidí Rusové naložili na nákladáky a odvezli asi do 70 km vzdálené malé vesničky Lišče, kde jsme naštěstí měli příbuzné. Tady jsme zůstali skoro půl roku a snažili se společně nějak přežít. V srpnu 1943 jsme se vrátili zpět do Kupičova. Většina domů byla zničena. Z našeho domu zbyly jen trosky. Pokusili jsme se s matkou nějakým způsobem opravit dům tak, abychom v něm mohli přežít. S pomocí sousedů se nám to nějak aspoň trochu podařilo.

V té době Rudá armáda jen těžko odolávala německé armádě. Anglická vláda Sovětskému svazu nabídla, že vezme pod svou ochranu zajatce, kteří byli vězněni na Sibiři v krutých podmínkách. Angličané je chtěli vycvičit, aby pomohli bojovat proti Německu. Rusové na to přistoupili. O tom, jak těžký byl život na Sibiři, jsme se dozvěděli až z vyprávění mého otce, když se vrátil po válce zpátky. Vyprávěl nám, že tehdy trvalo tři měsíce, než byli schopni vůbec nějaké činnosti. Byli v naprosto zuboženém stavu - vyhublí, vysílení a často i nemocní. Angličané jim poskytli dostatek jídla a odpočinku, aby se zotavili a měli sílu bojovat. Teprve potom je odvezli do Palestiny, kde prošli výcvikem a začali je připravovat na válku. Postupně se zapojili do bojů nejdříve v Africe a potom prošli celou Evropou a zúčastnili se bojů o Normandii.

Po konci války se Evropa opět rozdělila na východní a západní zónu. Pro vojáky, kteří bojovali v armádě Velké Británie, bylo těžké se vrátit zpět do Československa, protože patřili do východní zóny a byli tím považováni za nežádoucí. Nechtěli je do Československa pustit. Tatínek se dostal do Varšavy, přihlásil se na úřady, protože byl považován za nezvěstného.

I my z Kupičova jsme se chtěli vrátit zpátky do Čech. Jenže jednání o našem návratu do Československa trvala dlouho. Sovětská vláda neměla zájem na tom, aby nás nechali odejít. Až začátkem roku 1947 bylo po dlouhých vyjednáváních nakonec rozhodnuto, že se můžeme do Československa vrátit.

Situace na Volyni nebyla zrovna dobrá, proto měli všichni velikou radost, že konečně můžeme odjet. Ti, kteří v Čechách někoho už měli, byli nadšení. Věděli, že se setkají se svými blízkými a že o ně bude pro začátek alespoň trochu postaráno. My jsme v Čechách žádné příbuzné neměli. Ani o otci jsme neměli žádné zprávy, proto to pro nás nebylo jednoduché rozhodnutí. Nevěděli jsme, co nás čeká, kde budeme bydlet a jak budeme přijati. Přes

všechnu nejistotu, která nám dělala velké starosti, jsme se rozhodli, že odjedeme společně s se všemi ostatními. Na začátku března 1947 jsme se začali připravovat k odjezdu. Konečně nastal den našeho odchodu. Ve dne se hodně oteplilo, nastalo velké tání sněhu, vody bylo na cestách místy až po kolena. Museli jsme se dostat na nádraží do Turisku, což bylo asi 18 kilometrů, a naložit svoje věci do vagonů. V noci přišel velký mráz. Všechno, co bylo ve dne mokré, v noci zmrzlo na kost. Ale nakonec jsme to s pomocí ostatních dokázali.

Cesta ubíhala pomalu, byly dost časté zastávky. Starší strejdové vždycky věděli, kterým lidem podstrčit nějakou tu láhev „samohonky“, abychom se dostali o pár stanic dál. Přiblížila se československá hranice a první zastávkou na československém území byly Košice. Připadalo nám to jako jiný svět. Ten obrovský rozdíl byl vidět hned na první pohled.

Zastávka v Košicích trvala nekonečně dlouho. Vyřizovaly se úřední formality a všichni dostali zálohu československých korun za peníze, které si uložili před odjezdem z Volyně. Naše první československé peníze... Potom už žádné dlouhé zastávky nebyly.

Netrvalo to ani dva dny a ocitli jsme se na nádraží v Krásném Dvoře. Všechny rodiny, na které na nádraží někdo čekal, postupně odjížděly. Mně s matkou nabídl přístřeší bratranec Jaroslav Chvalovský a odvezl nás na své hospodářství do Buškovic. V té době už byly všechny obyvatelné domky rozebrané. Nechtěli jsme nikam jinam, kde bychom nikoho neznali, a tak nás ubytovali prozatím ve stodole, kde jsme žili skoro půl roku. Po nějaké době nám nabídli prázdný neobydlený domek se dvěma místnostmi, ale kde jsme žili společně ještě s další rodinou. Bylo nás v těch dvou místnostech celkem 10.

Začátky pro lidi, kteří se přistěhovali a nikoho blízkého tady neměli, byly velice těžké. Já s matkou jsme chodili zpočátku pomáhat bratranci Chvalovskému na hospodářství. V létě matka dostala práci uklízečky ve škole a já jsem nastoupil 1. července 1947 do učení u místního kováře, což byla praktická příprava pro školu v Tachově. Pracoval jsem u něho 10 hodin denně a můj nástupní plat byl 30 Kč měsíčně. Hned po prázdninách téhož roku jsem nastoupil do školy v Tachově. Domů jsem jezdil jednou za tři týdny až měsíc, protože to domů bylo dost daleko a navíc se ještě v sobotu dopoledne vyučovalo. Když jsem nejel domů a zůstával jsem na internátu, chodil jsem si přivydělávat na brigádu na pilu. Snažil jsem se tak alespoň trochu pomoci matce, aby mi nemusela dávat další peníze na věci, které jsem potřeboval do školy.

Vzhledem k tomu, že byly dva roky po válce a o otci jsme neměli vůbec žádné zprávy, prohlásily úřady otce za nezvěstného – mrtvého. Žili jsme s matkou velmi skromně, ale byli jsme rádi, že máme střechu nad hlavou, že máme co jíst a jsme blízko svých příbuzných a známých. Měli jsme velké obavy, aby nás neodstěhovali někam daleko, kde bychom byli mezi úplně cizími lidmi. Po nějaké době se uvolnil jeden domek, který byl o něco lepší než ten, ve kterém jsme bydleli. Matka podala žádost a tento domek nám byl přidělen. Vánoce jsme už strávili v novém domově. Pomalu jsme si zvykali na nové prostředí.

Jednoho dne, když jsem přišel ze školy do internátu, mě čekalo velké překvapení. Matka mi napsala, že se dověděla, že snad otec žije. Měl jsem z toho velkou radost, ale zároveň i velký strach, že to nakonec budou jen marné naděje, jako už tolikrát. Několikrát se totiž objevily informace, že někdo mého otce viděl nebo o něm slyšel, ale časem se ukázalo, že to byly jen plané řeči. Nemohl jsem se dočkat soboty, až pojedu domů. Byl jsem zvědavý, co dalšího se dozvím.

Když jsem přijel domů, matka mi vyprávěla, že otec žije v Polsku, že se snažil nás a další příbuzné hledat přes Červený kříž. Dozvěděl se totiž, že místem, kde jsme žili na Volyni, prošla několikrát fronta a že se většina Čechů se po válce odstěhovala zpět do Československa. Co je s námi, a jestli vůbec žijeme, ale nevěděl.

Otec měl u Červeného kříže podané tři žádosti o vyhledání adresy pobytu příbuzných – naši, bratrovu a sestřinu. Po dlouhé době se mu podařilo získat kontakt na jeho bratra Václava Žitného ze Žatce. Ten to oznámil nám. Těšili jsme se na shledání. Polské úřady však začaly dělat otci problémy, nechtěly ho pustit do Československa. Tvrdily, že otec je polský občan a na to, že má v Československu rodinu, vůbec nebraly ohledy.

Když polské úřady ani Československé velvyslanectví v Praze nedokázalo situaci nijak vyřešit, rozhodl se otec pro útěk přes hranice. Podařilo se mu to až na druhý pokus v blízkosti Českého Těšína v srpnu 1948. Hned po návratu se přihlásil na československých úřadech, ale za ilegální přechod hranic byl odsouzen na 1 měsíc do vězení v Oráčově. Tam musel pracovat v kamenolomu. Po jeho propuštění jsme se konečně shledali.

Nikdo už nevěřil tomu, že by se otec mohl vrátit domů a setkat se s rodinou. Po dlouhých 9 letech jsme byli zase spolu. Bylo to nepopsatelné štěstí. Šťastné shledání nám vynahradilo všechny těžké chvíle, strádání a smutek během dlouhých let odloučení. Konečně jsme zase mohli začít skutečně žít.